

Bezpečnostný systém Slovenskej republiky – súčasnosť a vízia

Anotácia: Zmena postavenia Slovenskej republiky ako člena NATO a EÚ má okrem výhod vyplývajúcich z tohto postavenia aj záväzky v posilňovaní mieru, stability, bezpečnosti vo svete a vytváraní vhodných podmienok na zaistenie vysokej úrovne bezpečnosti štátu, zohľadňujúc dynamiku medzinárodnej situácie. Logickou výzvou je preto aj potreba zdokonaľovania rozhodujúceho prostriedku bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky, ktorým je bezpečnostný systém Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: bezpečnostný systém, Bezpečnostná rada SR, bezpečnostná stratégia, krízový manažment, krízový jav.

Moderná spoločnosť prináša so sebou množstvo pozitívnych i negatívnych javov a dôsledky, ktoré si vyžadujú projektovanie, vytváranie a účinné využívanie adekvátneho ochranného a obranného systému. Preto sa ľudstvo snaží čoraz intenzívnejšie hľadať a nachádzať spôsoby a prostriedky, ako zamedziť vzniku týchto javov, ako ich eliminovať, prípadne minimalizovať ich možné následky.

Vo väčšine vyspelých štátov sa vplyvom skúseností a poznania získaného prekonávaním nebezpečných krízových javov (veľké prírodné katastrofy, svetové vojny a pod.) postupne vytváralo a prehľbovalo vedomie, že efektívna ochrana a obrana je možná, len ak sa spoja aktivity a úsilia jednotlivcov s centrálnymi, regulatívnymi zásahmi štátnych orgánov na všetkých stupňoch riadenia. Na poskytovanie pomoci v prípade vzniku živelných pohrôm, havárií alebo katastrof a teroristických útokov je potrebné mať vopred pripravené nielen materiálne prostriedky, ale aj vyriešenú organizačnú, kompetenčnú a najmä legislatívnu stránku plánovaných opatrení tak, aby poskytovanie pomoci bolo adekvátne vzniknutej situácii, aby bolo pohotovú a rýchle, a po vzniku mimoriadnych udalostí nemuseli byť ťažkopádny a komplikovaný spôsobom riešené rozličné problémové otázky a nedostatky.

Slovenská republika je charakteristická politickými, ekonomickými a sociálnymi aktivitami, ktoré boli zavŕšené integráciou do NATO a EÚ. Zmena postavenia Slovenskej republiky, ako člena NATO a EÚ má okrem výhod vyplývajúcich z tohto postavenia aj záväzky v posilňovaní mieru, stability, bezpečnosti vo svete a vytváraní vhodných podmienok pre zaistenie vysokej úrovne bezpečnosti štátu, zohľadňujúc dynamiku medzinárodnej situácie. Členstvo Slovenskej republiky v NATO a EÚ zásadným spôsobom zmenilo jej bezpečnostné prostredie, ktoré vytvára kvalitatívne nové predpoklady politickej stability, ekonomického rozvoja a realizácie bezpečnostných záujmov Slovenskej republiky. Súčasne zmeny súvisiace s globalizáciou, demografickým a ekologickým vývojom vo svete prinášajú aj nestabilitu globálneho bezpečnostného prostredia. Zvyšuje sa pravdepodobnosť asymetrických hrozieb, terorizmu, masovej nelegálnej migrácie, prejavov extrémizmu a organizovaného zločinu, ohrozenia kritickej infraštruktúry a vzniku krízových situácií. Logickou výzvou týchto procesov je aj potreba zdokonaľovania rozhodujúceho prostriedku bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky, ktorým je bezpečnostný systém Slovenskej republiky (ďalej len „bezpečnostný systém“). Na elimináciu uvedených, ale aj ďalších bezpečnostných hrozieb je nevyhnutné, aby bezpečnostná politika Slovenskej republiky reagovala a to predovšetkým systémovými zmenami v oblasti riadenia a rozhodovania a v legislatíve bezpečnostného manažmentu.

Aktívny prístup k riešeniu krízových javov si vyžaduje účinnú stratégiu, komplexnú analýzu rizík, permanentné monitorovanie krízových činiteľov a ich analýzu a vytvorenie riadiacich orgánov, síl, prostriedkov a nevyhnutných zdrojov na riešenie krízových javov.

Významnú úlohu v tomto procese zohráva práve krízový manažment vo verejnej správe, ktorého vrcholovú úroveň tvoria dôležité štátne (vládne), ale i rezortné orgány a inštitúcie, medzi nimi aj Bezpečnostná rada SR.

Bezpečnostný systém, jeho štruktúra a pôsobnosť musí zabezpečovať nielen riešenie aktuálnych, ale aj budúcich možných hrozieb. Z toho vyplýva aj požiadavka efektívneho a nepretržitého fungovania prvkov krízového manažmentu na jednotlivých úrovniach riadenia, ktoré majú rozhodujúci vplyv na identifikovanie, monitorovanie bezpečnostných hrozieb, ich analýzu a riadenie opatrení na zabezpečenie prevencie vzniku krízových situácií, resp. na ich včasné riešenie. Z hľadiska právneho prostredia bolo schválených niekoľko všeobecne záväzných právnych predpisov (napr. ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov, zákon č. 110/2004 Z. z. o fungovaní Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky v čase mieru, zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov, zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov), ktoré stanovujú kompetencie a úlohy týmto prvkom, t. j. orgánom krízového riadenia, bezpečnostným radám, krízovým štábom, hlavnému miestu riadenia obrany štátu a osobitným útvarom. Napriek týmto skutočnostiam ide o rozdielne orgány, ktorých vzájomné väzby a kompetencie v krízových stavoch nie sú právne, odborne vyriešené a zosúladené. Na republikovej úrovni absentuje stály prvok krízového manažmentu, ktorý by nepretržite monitoroval bezpečnostnú situáciu v Slovenskej republike a v zahraničí.

Oblasť riadenia a rozhodovania existujúceho bezpečnostného systému je v bezprostrednom rozpore s Bezpečnostnou stratégiou Slovenskej republiky (napr. zabezpečovať jednotný systém riadenia vo všetkých krízových stavoch). Na základe týchto, ale aj ďalších skutočností vládou schválený materiál „Zámer výstavby a ďalšieho rozvoja bezpečnostného systému Slovenskej republiky do roku 2010“ z 9. 7. 2008 konštatuje, že súčasný bezpečnostný systém vykazuje tieto pomerne veľké nedostatky, a to najmä v oblasti rozhodovania a riadenia:

- a) duplicita pri koncipovaní krízového riadenia v bezpečnostnom systéme (nerešpektovanie princípu centrálného jednotného riadenia),
- b) duplicita je zakotvená aj v orgánoch krízového riadenia – rozhodovacích prvkoch krízového manažmentu na jednotlivých úrovniach riadenia (napr. vláda Slovenskej republiky a Bezpečnostná rada Slovenskej republiky, obvodný úrad a bezpečnostná rada obvodu),
- c) na republikovej úrovni nie je vytvorený stály nadrezortný odborný prvok krízového manažmentu vlády Slovenskej republiky pre nepretržité monitorovanie, analýzu a vyhodnocovanie bezpečnostnej situácie v Slovenskej republike a v zahraničí, čím je do značnej miery obmedzená možnosť včas preventívne zamedziť vzniku krízových situácií,
- d) na ministerstvách a ostatných ústredných orgánoch štátnej správy nie je jednotným spôsobom dodržiavaná pôsobnosť odborných prvkov krízového manažmentu – útvarov krízového riadenia (útvarov krízového manažmentu),
- e) medzi orgány krízového riadenia (rozhodovacie prvky krízového manažmentu) nie sú zaradené napr. Slovenská informačná služba, určené právnické osoby a fyzické osoby – podnikatelia, ktorí svojou činnosťou môžu ohroziť obyvateľstvo a životné prostredie,
- f) nie je vypracovaný všeobecne záväzný právny predpis, ktorý by riešil krízové riadenie v krízových situáciách v čase vojny a vojnového stavu,

- g) v príslušných všeobecne záväzných právnych predpisoch a koncepčných materiáloch v oblasti krízového riadenia a bezpečnosti nie je jednotné postavenie prvkov krízového manažmentu (napr. podľa zákona č. 110/2004 Z. z. o fungovaní Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky v čase mieru je Bezpečnostná rada Slovenskej republiky poradný orgán, ale podľa zákona č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu je Bezpečnostná rada Slovenskej republiky orgán krízového riadenia, t. j. rozhodovací prvok krízového manažmentu),
- h) činnosť komisií na jednotlivých úrovniach riadenia (napr. radiačná, povodňová) možno hodnotiť na základe poznatkov a skúseností z ich doterajšej činnosti v podmienkach bezpečnostného systému ako nesystémové aj z toho dôvodu, že nie sú stanovené ich vzájomné väzby pri riešení krízových situácií,
- i) nie sú zosúladené kompetencie bezpečnostných rád a krízových štábov na úrovni kraja a obvodu (nie sú vypracované pokyny (všeobecne záväzné právne predpisy), v ktorých prípadoch môže byť zvolaná bezpečnostná rada kraja alebo obvodu, resp. kedy je nevyhnutné ju zvolať, kedy má jej rokovanie prednosť pred inými orgánmi a pod.),
- j) kompetencie samosprávnych krajov v oblasti krízového riadenia a bezpečnosti nie sú postačujúco vymedzené v príslušných všeobecne záväzných právnych predpisoch (napr. ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu, zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky).

Riešením týchto nedostatkov by bolo vypracovanie návrhu koncepcie bezpečnostného systému v súlade s prijatými závermi a odporúčaniami Zámeru výstavby a ďalšieho rozvoja bezpečnostného systému Slovenskej republiky do roku 2010.

Táto koncepcia bezpečnostného systému by mohla novým spôsobom navrhnuť subsystémy bezpečnostného systému Slovenskej republiky, jeho funkcie, ako aj prierezové požiadavky na bezpečnostný systém. V legislatívnej oblasti bude potrebné novelizovať niektoré všeobecne záväzné právne predpisy upravujúce bezpečnosť štátu, počínajúc ústavným zákonom č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov a vypracovať nový zákon o krízovom manažmente štátu.

Je dôležité, aby navrhnutá koncepcia bezpečnostného systému bola v súlade so schválenou Bezpečnostnou stratégiou Slovenskej republiky, aby zohľadňovala záväzok Slovenskej republiky ako člena NATO a EÚ a vytvárala predpoklady na kvalitatívne vyšší stupeň zaručenia bezpečnosti občana a štátu, reagujúc na dynamiku vývoja bezpečnostnej situácie, s cieľom zdokonaľiť bezpečnostný systém Slovenskej republiky.

Koncepcia by mohla nielen zdokonaľiť bezpečnostný systém, ale navrhnuť aj zmeny, ktoré umožnia:

- zabezpečiť spôsobilosť bezpečnostného systému nepretržite naplňovať bezpečnostné záujmy SR v aktuálnom a budúcom bezpečnostnom prostredí,
- vytvoriť systém vnútrobezpečnostných, zahraničnopolitických, ekonomických, obranných, sociálnych, záchranných a ekologických nástrojov a ich vzájomných väzieb na realizáciu bezpečnostných záujmov SR v aktuálnom a predvídateľnom bezpečnostnom prostredí,
- vytvoriť predpoklady na včasné prijímanie a realizáciu opatrení na zaručenie bezpečnosti občanov a štátu,

- zefektívniť informačný, komunikačný a vyhodnocovací systém pri príprave na krízové situácie a pri ich riešení,
- harmonizovať právny stav na úseku bezpečnosti štátu.

Literatúra

BUZALKA, J. *Krízový manažment vo verejnej správe*, Akadémia PZ Bratislava, 2008,
BUZALKA, J. *Vybrané otázky teórie krízového manažmentu a civilná ochrana*, Akadémia PZ Bratislava, 2001, ISBN 80-8054-165-5, 138 s.

Dokumenty:

Bezpečnostná stratégia SR z 27. 9. 2005

Obranná stratégia SR z 23. 9. 2005

Zámer výstavby a ďalšieho rozvoja bezpečnostného systému Slovenskej republiky do roku 2010 z 9. 7. 2008

Key words: safety system, Security Council of the Slovak Republic, safety strategy, crisis management, emergency phenomenon.

Summary

Active approach towards solving critical phenomena requires an effective strategy, complex risk analysis, permanent monitoring of critical factors and their analyzing and creation of operating bodies, powers, means and necessary sources for the solution of emergency phenomena. Significant task in this process is played exactly by crisis management in public administration, whose top level is constituted by important state (government), but also resort bodies and institutions, among them also the Security Council of the Slovak Republic. It is important for the safety system conception to be in compliance with approved Security strategy of the Slovak Republic, in order to comply with the liability of Slovakia as the member of NATO and EU. It is also important for this conception to generate presumptions for qualitatively higher level of security of citizens and state by means of reacting to the dynamics of development of safety situation, with the aim to better the safety system of the Slovak Republic.

*Ing. Marián Saloň
generálny riaditeľ
kancelárie ministra vnútra
marian.salon@minv.sk
tel. +421 2/ 509 442 25
fax. +421 2/ 529 677 46*

Recenzent: prof. PhDr. Ján Buzalka, CSc.